OIKEUSMINISTERIÖ

MUISTIO

Lainvalmisteluosasto

21.3.2018

LsN Maarit Leppänen

OIKEUSMINISTERIÖN VASTINE LAKIVALIOKUNNALLE ANNETTUJEN KIRJALLISTEN HUOMAUTUSTEN JOHDOSTA (HE 190/2017 vp)

1. Yleistä

Oikeusministeriön käytössä on ollut eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian, korkeimman oikeuden, Helsingin, Turun, Itä-Suomen, Vaasan ja Rovaniemen hovioikeuksien, Ahvenanmaan, Espoon, Helsingin, Itä-Uudenmaan, Kainuun, Keski-Suomen, Kymenlaakson, Lapin, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Satakunnan, Vantaan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeuksien, Oikeusrekisterikeskuksen, Valtakunnanvoudinviraston, Helsingin oikeusaputoimiston, Svenska Finlands Folktingin, Suomen tuomariliitto ry:n, Oikeushallinnon Henkilökunta OHK ry:n, Suomen haastemiehet JHL ry:n, Suomen Asianajajaliitto ry:n, Kuntaliiton, Elinkeinoelämän keskusliiton EK:n, Suomen Perimistoimistojen Liitto ry:n, Auktorisoidut lakimiehet ry:n sekä Takuusäätiö sr:n lausunnot haalituksen esityksestä HE 190/2017 vp. Hallituksen esityksestä on antanut lausuntonsa myös perustuslakivaliokunta (PeVL 4/2018 vp – HE 190/2017 vp).

Lisäksi oikeusministeriön käytössä on ollut valtionvarainministeriön hallituksen esitystä edeltäneestä työryhmämietinnöstä (Summaaristen riita-asioiden keskittäminen, OMML 12/2017) antama lausunto.

Esityksessä ehdotetaan summaariset riita-asiat, joista enemmistö on velkomusasioita, keskitetään käsiteltäväksi yhdeksään käräjäoikeuteen. Hallituksen esityksessä ehdotetaan lisättäväksi sähköisten menettelyjen käyttöä summaarisissa riita-asioissa. Muut kuin omassa asiassaan toimivat luonnolliset henkilöt – eli oikeushenkilöt, elinkeinonharjoittajat, ammattimaista perintätoimintaa harjoittavat luonnolliset henkilöt ja oikeudenkäyntiasiamiehet ja –avustajat – olisivat velvollisia toimittamaan summaarisen riita-asian haastehakemukset käräjäoikeuden tietojärjestelmään käyttäen oikeushallinnon tietojärjestelmäyhteyttä tai verkkopohjaista asiointi-liittymää. Esityksessä ehdotetaan myös haasteen puhelintiedoksiannon mahdollistamista kaikissa summaarisissa riita-asioissa, myös niissä, jotka koskevat häätöä taikka hallinnan tai rikkoontuneen olosuhteen palauttamista. Lisäksi riita-asian virelletuloa koskevaa säännöstä tarkistettai-

siin siten, että vireilletulo määräytyisi samoin perustein siitä riippumatta, millä tavalla haastehakemus on toimitettu käräjäoikeuden kansliaan. Uudistus liittyy vuonna 2017 hyväksyttyyn käräjäoikeusverkoston uudistamiseen.

Hallituksen esityksen lakivaliokunnassa saama asiantuntijapalaute on ollut pääosin myönteinen. Ehdotus, jonka mukaan summaarisen riita-asian haastehakemus olisi toimitettava käräjäoikeuteen verkkopalvelun välityksellä, on saanut laajaa kannatusta.

Käsittelyn keskittämistä koskevan ehdotuksen palaute on selvästi jakaantuneempaa. Näin on etenkin tuomioistumissa. Esimerkiksi Keski-Suomen käräjäoikeus on esittänyt hallituksen esityksen hylkäämistä, kun taas Kymenlaakson käräjäoikeus pitää esitystä hyväksyttävänä sellaisenaan. Tuomioistuinten henkilöstöä edustavat yhdistykset ovat kaikki vastustaneet keskittämistä.

Lakiehdotukseen on esitetty tehtäväksi eräitä muutoksia ja tarkistuksia. Ehdotetut tarkistukset koskevat toimivaltaisia käräjäoikeuksia, summaarisen riita-asian määritelmää sekä riitaiseksi muuttuneen asian siirtämistä.

Seuraavassa esitetään sisennetyissä kappaleissa oikeusministeriön kannanotot niihin asiantuntijalausunnoissa esitettyihin keskeisiin huomautuksiin ja ehdotuksiin, jotka liittyvät suoraan käsiteltävänä olevaan lakiehdotukseen.

Oikeusministeriö ei vastineessaan enemmälti kommentoi hallituksen esitystä puoltavia kannanottoja.

2. Keskittäminen ja toimivaltajako

Vaasan hovioikeus ei sinänsä vastusta ehdotusta summaaristen riita-asioiden keskittämisestä, mutta esittää lausunnossaan vaihtoehtoja toimivaltaisiksi käräjäoikeuksiksi ja käräjäoikeuksien tuomiopiirijaoiksi. Hovioikeus esittää, että Vaasan hovioikeuspiirissä summaarisia riita-asioita käsiteltäisiin sekä Vaasassa että Jyväskylässä, ja että Satakunta kuuluisi Pohjanmaan käräjäoikeuden tuomiopiiriin. Hovioikeus esittää myös harkittavaksi mallia, jossa henkilöä tarpeen mukaan voisi määräajaksi siirtää työskentelemään toiseen käräjäoikeuteen.

Kainuun käräjäoikeus vastustaa keskittämisratkaisua yleisesti ja summaaristen riita-asioiden siirtämistä Kainuun käräjäoikeudesta Lapin käräjäoikeuteen erityisesti. Myös *Satakunnan käräjäoikeus* vastustaa keskittämistä pitäen uudistusta tarpeettomana ja vahingollisena. Käräjäoikeus kummeksuu omalta osaltaan summaaristen siirtämistä Pirkanmaan käräjäoikeuteen. Tampere ei kuulu Porin työssäkäyntialueeseen, ja päivittäinen matka Tampereelle ei ole käräjäsihteerille käytännössä mahdollinen. Keskittäminen tulee näin ollen johtamaan irtisanomisiin. Näin menetetään osaavaa henkilöstöä. *Keski-Suomen käräjäoikeus* esittää hallituksen esityksen hylkäämistä tai toissijaisesti Vaasan hovioikeuspiirin summaaristen riita-asioiden keskittämistä Keski-Suomen käräjäoikeuteen taikka keskitettäväksi sekä Pohjanmaan että Keski-Suomen käräjäoikeuteen. *Pohjanmaan käräjäoikeus* suhtautuu keskittämisehdotukseen varauksellisesti, mutta katsoo, ettei ehdotettuun toimivaltajakoon tule puuttua, jos keskittäminen toteutetaan.

Pohjois-Karajalan käräjäoikeus katsoo laajasti perustellussa lausunnossaan, että summaariset riita-asiat tulisi Itä-Suomen hovioikeuspiirissä keskittää sekä Kymenlaakson että Pohjois-Karjalan käräjäoikeuteen. Käräjäoikeus pitää esityksen ehdotusta Itä-Suomen kannalta kestämättömänä.

Tuomariliitto vastustaa keskittämisehdotusta ja katsoo, etteivät uudistuksen tavoitteet keskittämisellä toteudu. Myös *Oikeushallinnon Henkilökunta OHK ry* ja *Suomen Haastemiehet JHL ry* epäilevät voimakkaasti keskittämisestä saatavia hyötyjä. Suomen Haastemiehet JHL ry suhtautuu varauksellisesti perusteluihin, joiden mukaan toiminta yhdenmukaistuu, kun käsittely keskitetään yhdeksään käräjäoikeuteen 20 käräjäoikeuden sijaan. Käsittelyn tehokkuus liittyy johtamiseen ja työn järjestelyyn, ei yksikköjen kokoon.

Oikeusministeriö pitää hallituksen esityksessä ehdotettua toimivaltajakoa tarkoituksenmukaisena ja perusteltuna viitaten siihen, mitä todetaan hallituksen esityksen sivulla 24 – 26.

Esityksen ensisijainen tavoite on, että toimivaltaisia käräjäoikeuksia olisi vain yksi hovioikeuspiiriä kohden. Näin turvattaisiin summaaristen riita-asioiden käsittelyssä tarvittava erityisasiantuntemus. Tämä tavoite on yleinen, ja siitä on poikettu vain siltä osin kuin se on erityisestä syystä, kuten kielellisten oikeuksien turvaamiseksi, arvioitu perustelluksi. Itä-Suomen hovioikeuspiirin summaariset riita-asiat ehdotetaan keskitettäviksi Kymenlaakson käräjäoikeuteen. Poikkeus olisi Pyhtään kunta, jonka summaariset riita-asiat käsiteltäisiin ruotsinkielisen väestönosan kielellisten oikeuksien turvaamiseksi Itä-Uudenmaan käräjäoikeudessa. Vastaavasti Vaasan hovioikeuspiirin summaariset riita-asiat ehdotetaan keskitettäviksi kaksikieliseen Pohjanmaan käräjäoikeuteen.

Summaaristen riita-asioiden käsittelyn kestossa on eroavaisuuksia. Keskimääräinen käsittelyaika on kuitenkin useimmissa käräjäoikeuksissa sellainen, että se ei ole ollut ratkaiseva toimivaltaisista käräjäoikeuksista päätettäessä. Hallituksen esityksellä on arvioitu summaaristen riita-asioiden käsittelyyn sitoutuvan työmäärän vähenevän niin, että esityksellä voidaan saada aikaan noin 20 henkilötyövuoden vuotuinen kustannusten säästö.

Kymenlaakson käräjäoikeudessa käsiteltäisiin keskittämisen myötä noin 65 000 – 75 000 summaarista riita-asiaa. Asiamäärä ei anna aihetta jakaa asioiden käsittelyä kahteen käräjäoikeuteen. Asiamääriä ei voida muutoinkaan kaikilta osin huomioida keskittämispäätöksessä, koska ne vaihtelevat vuosittain. Saapuneiden summaaristen asioiden lukumäärä käräjäoikeuksissa on useana peräkkäisenä vuonna ollut laskussa. Vuonna 2017 käräjäoikeuksiin saapui kuitenkin aiempaa enemmän summaarisia asioita, yhteensä 402 800 asiaa. Vuoden 2017 luvuilla suurin summaaristen asioiden määrä tulisi keskittämisen jälkeen käsiteltäväksi Itä-Uudenmaan käräjäoikeudessa. Kymenlaakson käräjäoikeus olisi toiseksi suurin summaarisia asioita käsittelevä yksikkö vuoden 2017 tilastojen perusteella.

Hallituksen esitystä laadittaessa on otettu huomioon muun muassa toimitiloihin ja maantieteellisiin etäisyyksiin liittyviä näkökohtia. Esimerkiksi Kouvolan oikeustalossa pystytään järjestämään asianmukaiset työskentelytilat myös summaaristen asioiden käsitteli-

jöiden määrän lisääntyessä. Päijät-Hämeen, Etelä-Savon ja Etelä-Karjalan käräjäoikeuksien toimipaikoista on kohtuullinen matka ja kulkuyhteydet Kymenlaakson käräjäoikeuteen.

On ymmärrettävää, että ne käräjäoikeudet, joissa summaarisia riita-asioita ei enää käsiteltäisi, vastustavat keskittämistä koskevaa ehdotusta. Keskittäminen keskittämättä ei kuitenkaan ole mahdollista. Ruuhkautumisen estämiseksi huolehditaan tuomioistuinten voimavaroista. Tulosneuvottelut käydään kunkin tuomioistuimen kanssa joka vuosi ja niissä viime kädessä sovitaan resursseista. Virkojen siirtyminen, tehtävien järjestely ja muut henkilöstön asemaan vaikuttavat seikat käsitellään käräjäoikeuksissa yhteistoimintalain mukaisesti.

Vaasan hovioikeuden ehdotusta henkilöstön siirtämismenettelyistä ei ole mahdollista lainvalmistelun tässä vaiheessa edes arvioida.

Esitetyt huomautukset eivät anna aihetta muutoksiin.

Kainuun käräjäoikeus katsoo lausunnossaan, että summaaristen asioiden käsittelyä tulisi keskittämisen sijaan muuttaa siten, että kaikkien käräjäoikeuksien toimivalta käsitellä summaarisia riita-asioita olisi valtakunnallinen ja asiat otettaisiin käsiteltäväksi niin sanotusta yhteisestä työjonosta (yhteinen ”säkki”). Järjestelmä olisi tehtävissä valmisteilla olevaan uuteen AIPA-järjestelmään. Tällainen järjestelmä on menestyksellisesti otettu käyttöön syyttäjävirastoissa ja oikeusaputoimistoissa oikeusapuhakemusten käsittelyssä. Järjestelmä olisi siten joustava, että se sellaisenaan huomioisi mahdolliset muutokset asiamääriin sekä virastokohtaisiin häiriötilanteisiin. Myös *Oikeushallinnon henkilökunta OHK ry* yhtyy edellä selostettuun. Työjonojärjestelmä tekisi henkilöstön siirtämisen toimipaikasta toiseen tarpeettomaksi tuottaen saman hyödyn sähköisen asioinnin kehittyessä.

Oikeusministeriö viittaa ensisijaisesti hallituksen esityksen sivulla 18-19 todettuun. Oikeusministeriö pitää sinänsä mahdollisena säätää summaarisia riita-asioita käsittelevien käräjäoikeuksien toimivalta valtakunnalliseksi. Samalla on kuitenkin todettava, että järjestelmään liittyy eräitä tietoteknisiä ja juridisia haasteita.

Esimerkiksi sakkoasioissa ”hakemuksen” tekee aina viranomainen. Viranomaiselle ei tarvitse turvata erityistä oikeutta saattaa vireille sakkoasioita myös paperisina tai sähköpostin liitetiedostona, vaan järjestelmä on kaiken kattava. Koska oikeus paperisen haastehakemuksen toimittamiselle esitetään tässä esityksessä säilytettäväksi omassa asiassaan toimiville yksityishenkilöille, olisi työjonojärjestelmässä ratkaistava kysymys näiden haastehakemusten siirtämisestä työjonoon. Oikeusavussa asiakas voi olla yhteydessä toimistoon ja tehdä hakemus oikeusaputoimiston virkailijan kanssa. Vastapuolen oikeuksia ei oikeusapuasioissa tarvitse huomioida, koska vastapuolta ei ole.

Manuaalinen syöttäminen työjonoon edellyttäisi, että laissa säädetään vireilletulon ajankohdasta näissä tilanteissa. Tämä kysymys ei ole merkityksellinen sakko- ja oikeusapuasioissa. Sakko- ja oikeusapuasioita varten rakennetut tietojärjestelmät eivät siten ole suoraan kopioitavissa summaaristen riita-asioiden käsittelyä varten. Työjonojärjestelmä

edellyttäisi monien seikkojen huomioon ottamista ja kysymysten ratkaisemista. Tämä viivästyttäisi uudistuksen voimaantuloa.

Oikeusministeriö kiinnittää myös vakavaa huomiota siihen, että keskittämisellä tavoiteltu osaamisen kehittäminen sekä käsittelyaikojen ja työtapojen yhdenmukaistaminen toteudu työjonojärjestelmässä, jos työjono toteutetaan siten, ettei käsittelyä keskitetä. Sen osoittavat jo nykyiset eroavaisuudet käsittelyajoissa ja tehokkuudessa. Työjonojärjestelmä voisi tällöin ennemminkin mahdollistaa virastokohtaisten häiriötilanteiden säilymisen ennallaan.

Valtakunnalliseen toimivaltaan voi liittyä myös perustuslakia sivuavia kysymyksiä. Perustuslakivaliokunnan lausunnon PeVL 55/2006 vp valossa ongelmaksi voisi muodostua se, ettei kantaja saattaessaan vireille summaarisen riita-asian tiedä, mikä toimivaltaisista tuomioistuimista asian tosiasiallisesti käsittelisi.

Valtakunnallisesta toimivallasta seuraisi myös, että kaikista summaarisia asioita käsittelevistä käräjäoikeuksista tulisi kielilain (432/2003) 6 §:n nojalla kaksikielisiä. Jos tätä ei toivota, toinen vaihtoehto olisi se, että vastaajan väestörekisteriin merkitty äidinkieli toimisi yhtenä jakokriteerinä työjonossa.

Ahvenanmaan asema on myös valtakunnallisessa jakojärjestelmässä huomioitava. Maakunnassa valtion ja maakunnan viranomaisten sekä kunnallishallinnon virkakieli on ruotsi. Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 37 §:n mukaan Suomen kansalaisella on kuitenkin omassa asiassaan oikeus käyttää maakunnassa toimivassa tuomioistuimessa ja muussa valtion viranomaisessa suomen kieltä. Tämä kansalaisen oikeus käyttää suomen kieltä ei kuitenkaan koske oikeushenkilöitä, esimerkiksi perintätoimistoja. Nykytilanne on siten se, ettei muu kuin omassa asiassaan toimiva yksityishenkilö saa toimittaa haastehakemusta Ahvenanmaan käräjäoikeudelle suomenkielisenä. Jos suomen kielelle laadittu haastehakemus toimitetaan käräjäoikeuteen, on tämä asiakirja itsehallintolain 39 §:n mukaan viranomaisen toimesta tarvittaessa käännettävä ruotsin kielelle. Jos summaarisissa asioissa koko valtakunta, Ahvenanmaa mukaan lukien, kuuluisi näissä asioissa toimivaltaisten tuomioistuinten tuomiopiiriin, voisi tästä seurata kaikille kaksikielisille käräjäoikeuksille velvollisuus kääntää haastehakemukset ruotsin kielelle silloin, kun ruotsinkielinen vastaaja on Ahvenanmaalla.

Lausunnoissa on esitetty summaaristen riita-asioiden käsittelyn uudistamisen lykkäämistä AIPA-järjestelmän käyttöönottoon saakka. Tuomas –järjestelmän muuttamista vastaamaan uudistuksen tarpeita ei ole pidetty tarkoituksenmukaisena etenemistapana.

Oikeusministeriö toteaa, että Tuomas –tietojärjestelmän ennakoitu käyttöikä on AIPA-hankkeesta huolimatta vielä pitkä. Järjestelmän käytöstä ei näin ollen olla luopumassa lähivuosina. Tuomas tulee myös toimimaan jonkin aikaa AIPA:n rinnalla AIPA:n käyttöönoton jälkeenkin. Siirtymäajan pituudeksi on arvioitu noin kaksi vuotta.

Käräjäoikeuksien nykyisiä tietojärjestelmiä päivitetään ja kehitetään jatkuvasti. Toisin kuin lausunnoissa annetaan ymmärtää, järjestelmät eivät ole staattisessa tilassa. Vuositasolla tavanomainen ylläpito- ja kehittämistyö maksaa noin 50 000 euroa. Myös käräjäoikeusverkostouudistuksen toimeenpano edellyttää osaltaan nykyisten tietojärjestelmien muuttamista kuten myös uuden tietosuoja-asetuksen voimaantulo. Summaaristen riita-asioiden käsittelyä koskevan esityksen toimeenpanon edellyttämien muutosten tekeminen nykyisiin tietojärjestelmiin maksaisi arvioilta 215 000 euroa. Kyseessä on kertakustannus, joka on pieni verrattuna esityksellä tavoiteltaviin vuotuisiin toimintamenojen säästöihin (800 000 euroa).

Muutosten jälkeen verkossa tehtyyn haastehakemukseen olisi mahdollista liittää liiteitä, asiat voitaisiin siirtää sähköisesti toiseen käräjäoikeuteen silloin, kun summaarinen riita-asia muuttuu toisessa käräjäoikeudessa käsiteltäväksi laajaksi riita-asiaksi annetun vastineen tai tehdyn takaisinsaantihakemuksen johdosta ja haastehakemus voitaisiin siirtää haastemiesjärjestelmästä toiseen. Lisäksi järjestelmiin tehtäisiin tuomioistuinten tuomiopiirien muutosten edellyttämät tarkistukset.

Toimeenpanovaiheessa olevia lainsäädäntöhankkeita, jotka edellyttävät tietojärjestelmämuutoksia, on tällä hetkellä paljon. Oikeusrekisterikeskus onkin ilmoittanut, ettei tietojärjestelmämuutoksia ole muista hankkeista johtuen mahdollista tehdä siten, että summaarisia riita-asioita voisi käsitellä keskitetysti heti verkostouudistuksen voimaantulon jälkeen. Summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittäminen ja sähköisen asioinnin lisääminen edellyttävät, että uudistuksia tukevat tietojärjestelmät toimivat. Tarkoitus on, että lainsäädäntömuutokset tulisivat voimaan vasta sen jälkeen, kun on varmaa, että tietojärjestelmämuutokset on tehty ja että ne myös toimivat. Oikeusrekisterikeskuksen arvion mukaan päivitykset olisivat tehtynä 1.9.2019.

Keskittämistä on eräissä lausunnoissa arvosteltu välivaiheen ratkaisuksi. Oikeusministeriö toteaa, että uudistukset harvoin ovat lopullisia vaan niitä tehdään vaihe kerrallaan. Summaaristen riita-asioiden keskittämisestä esityksessä esitetyllä tavalla ei siten seuraa, ettei esimerkiksi summaarisia riita-asioita käsittelevien käräjäoikeuksien valtakunnalliseen toimivaltaan perustuvaa työjonojärjestelmää enää milloinkaan harkittaisi. Kehittynyttä ja kaikki tarpeet huomioon ottavaa työjonojärjestelmää voitaisiin vastaisuudessa harkita tehostamaan käsittelyä niiden käräjäoikeuksien kesken, joihin summaariset riita-asiat nyt esitetään keskitettäväksi. Näin voitaisiin tehostaa asioiden käsittelyä entisestään menettämättä niitä hyötyjä, joita osaamisen keskittämisestä ja erityisasiantuntemuksesta tässä vaiheessa saadaan. Tietojärjestelmiä kehitetään jatkuvasti ja myös summaaristen riita-asioiden käsittelyä tullaan vastaisuudessakin kehittämään ja tehostamaan muun muassa AIPA-järjestelmän käyttöönoton myötä. Se, että kehitystyö jatkuu, ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei nyt annettua lakiehdotusta tule toteuttaa. Uudistustyö jatkuu tehtyjen uudistusten pohjalta.

Esitetyt huomiot eivät anna aihetta muutoksiin.

3. Kielelliset oikeudet

Svenska Finlands Folkting pitää tärkeänä, ettei summaaristen riita-asioiden keskittäminen uuteen Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen Vantaalle vaaranna neuvonta- ja muiden palvelujen saatavuutta ruotsin kielellä. Ruotsinkielisen palvelutason säilyminen edellyttää Folktingin mukaan etätyömahdollisuuksien järjestämistä. *Itä-Uudenmaan käräjäoikeus* tuo esiin samoja näkökohtia.

Suomen Haastemiehet JHL ry ei ole vakuuttunut siitä, että keskittäminen uuteen Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen tulee käytännössä turvaaman kielellisten oikeuksien toteutumisen tiedoksiantamisessa.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia toteaa lausunnossaan, että myös Vantaan käräjäoikeudesta löytynee joitain käräjäsihteereitä ja haastemiehiä, jotka kykenevät asiakaspalveluun ruotsin kielellä. Kanslia viittaa valtion toimitilastrategiaan ja katsoo, että Porvoon seudulla asuvan kansliahenkilökunnan työskentelyn Vantaan kansliassa tulisi voida tapahtua joustavasti.

> *Oikeusministeriö* toteaa, että ruotsinkielisen palvelun saatavuuden turvaaminen kaksikielisessä käräjäoikeudessa on lakisääteinen velvollisuus. On ilmeistä, että ruotsin kieltä äidinkielenään puhuvaa henkilöstöä on tällä hetkellä vähemmän Vantaan kansliassa kuin Porvoossa tai Tammisaaressa. Tästä ei kuitenkaan seuraa, ettei Vantaalla osata ruotsia tahi palvella ruotsin kielellä. Viranhaltijat myös siirtyvät virkojensa mukana, jolloin ruotsinkielisen henkilöstön osuus niin käräjäsihteereiden kuin haastemiesten keskuudessa kasvaa. Vastaisuudessa rekrytoinnissa voidaan myös kiinnittää entistä enemmän huomiota kielitaitoon. Yhteydenottoja voidaan lisäksi ohjata palvelunumeroiden tai internetosoitteiden kautta kielitaitoiselle henkilöstölle. Lakkaaviin toimipisteisiin voidaan sijoittaa henkilöstölle etätyöpisteitä, mikä edistää henkilöstön halukkuutta jatkaa käräjäoikeuden palveluksessa ja sitä kautta turvataan myös kielellisten oikeuksien toteutumista. Perustuslakivaliokunta ole esityksestä antamassaan lausunnossaan katsonut esityksen vaarantavan kielellisten oikeuksien toteutumista. Hallitus tulee seuraamaan sekä verkostouudistuksen että summaaristen asioiden keskittämistä koskevan uudistuksen vaikutuksia perusoikeuksien ja näin myös kielellisten oikeuksien toteutumiseen käytännössä perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla (ks. PeVL 4/2018 vp s. 3 *in fine*).
>
> Käräjäoikeuksien oman ilmoituksen mukaan summaaristen riita-asioiden käsittelyyn on vuonna 2016 sitoutunut kansliahenkilötyövuosia seuraavasti; Vantaalla seitsemän henkilötyövuotta, Hyvinkäällä, 4,3 kansliahenkilötyövuotta, Tuusulassa ja Itä-Uudenmaalla yhteensä 6,7 henkilötyövuotta ja Länsi-Uudenmaan ja Espoon käräjäoikeuksissa yhteensä yhdeksän henkilötyövuotta.
>
> Hyvinkään käräjäoikeuden tuomiopiiristä osa liitetään Kanta-Hämeen käräjäoikeuteen ja osa uuden Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen. Väestömäärien perusteella Hyvinkään käräjäoikeudesta 34 prosenttia siirtyy Kanta-Hämeeseen. Muodostettavan Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden henkilöstöä on mahdollista siirtää muulta tuomiopiirin alueelta Hyvinkäälle, joten lisätilatarve ei kohdennu täysimääräisesti Vantaalle. Koko Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden henkilöstötarpeen on summaaristen riita-asioiden keskittämisen jälkeen

arvioitu olevan noin 175 henkilötyövuotta. Vuonna 2018 Vantaan käräjäoikeuden henkilötyövuositavoite on 83 ja Hyvinkään käräjäoikeudessa 44 henkilötyövuotta, eli yhteensä 127 henkilöä työskentelisi verkostouudistuksen jälkeen jäävissä kanslioissa. Joitakin työskentelytiloja tultaneen jättämään myös Porvooseen, mutta lisätilatarve Vantaalla on kuitenkin noin 50 työpisteen osalta.

On kuitenkin aiheellista tässä(kin) yhteydessä korostaa, että tulosneuvottelut käydään kunkin tuomioistuimen kanssa joka vuosi ja niissä viime kädessä sovitaan resursseista. Kaikki nyt esitettävät luvut ovat alustavia ja suuntaa antavia laskelmia.

Itä-Uudenmaan osalta rakennemuutoksen ja summaaristen keskittämisen aiheuttamia toimitilajärjestelyjä on jo ryhdytty suunnittelemaan. Rakennemuutoksen jälkeen Itä-Uudenmaan käräjäoikeudella on kansliat Vantalla ja Hyvinkäällä sekä istuntopaikat Vantaalla, Hyvinkäällä ja Porvoossa. Porvooseen jäävä istuntopaikka mahdollistaa muutamien työpisteiden säilyttämisen Porvoossa.

Rakennemuutos ja summaaristen keskittäminen aiheuttavat Vantaalla ja Hyvinkäällä toimistotilojen tiivistämistä, jotta siirtyvä henkilökunta saadaan aikanaan sopimaan Vantaan ja Hyvinkään kanslioihin. Istuntosalikapasiteettia tulee myös kasvattaa jonkin verran. Suuremmat tiivistämis- ja muutostyöt tulevat koskemaan Vantaan toimitiloja, mutta myös Hyvinkäällä on tiivistämis- ja muutostarpeita. Vantaalla ja Hyvinkäällä tehtyjen toimitilojen potentiaalitarkastelujen perusteella uuden Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden henkilökunta, mukaan lukien summaaristen asioiden käsittelijät, saadaan mahtumaan tällä hetkellä Vantaalla ja Hyvinkäällä käytössä oleviin kiinteistöihin.

Toimitilaratkaisut ja aikataulut tarkentuvat hankesuunnittelun myötä.

4. Keskitettävät asiat

Vaasan hovioikeus katsoo, ettei huoneenvuokraa koskevat asiat tulisi sisällyttää keskittämisen piiriin. Hovioikeus ehdottaa tuomioistuimen toimivaltaa koskevan säännöksen muuttamista tältä osin. *Pohjanmaan käräjäoikeus* katsoo, että uudistuksen tulisi koskea vain riidattomia velkomuksia. Myös *Suomen Asianajajaliitto* katsoo, että summaaristen asioiden määritelmä tulisi täsmentää siten, että se kattaisi vain aidosti riidattomia asioita. Liitto toteaa, että nykyisin esimerkiksi vahingonkorvaussaatavia koskevat kanteen voidaan oikeudellisessa perinnässä saattaa vireille riidattomina, vaikka eivät sitä selkeästi ole.

Oikeusministeriö viittaa Vaasan hovioikeuden ehdotuksen osalta hallituksen esityksen sivulla 20 todettuun, eikä pidä ehdotusta tarkoituksenmukaisena. Hovioikeuden ehdotus ei myöskään johtaisi sen tavoittelemaan lopputulokseen sen vuoksi, että huoneenvuokraa koskevat asiat lähtökohtaisesti käsitellään vastaajan kotipaikan tuomioistuimessa. Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 5 §:n huoneenvuokraa koskeva erityissäännös on vain valinnainen.

Oikeusministeriö ei pidä mahdollisena muuttaa summaarisen riita-asian määritelmää myötäillen vuoden 1993 edeltävää oikeustilaa siten kuin Asianajajaliitto ehdottaa.

Ehdotukset eivät anna aihetta muutoksiin.

5. Summaarisen riita-asian siirtäminen

Turun hovioikeus toteaa suhteellisen tavallisiksi sellaiset summaariset riita-asiat, joissa kanne osin hyväksytään yksipuolisella tuomiolla ja osin hylätään selvästi perusteettomana tuomiolla. Tällainen tuomio otsikoidaan yksipuolinen tuomio ja tuomio. Hovioikeus pitää ongelmana sitä, ettei esitys mahdollistaisi tällaisen ratkaisun antamista siinä tuomioistuimessa, joka on ehdotuksen mukaan toimivaltainen käsittelemään summaarisen riita-asian, vaan asia olisi tällaisessa tilanteessa siirrettävä muutoin toimivaltaisen käräjäoikeuden ratkaistavaksi. Menettely aiheuttaisi runsaasti lisätyötä. Hovioikeuden näkemyksen mukaan olisi myös ajateltavissa, että asia voisi siirtyä takaisin, jos asian vastaanottanut käräjäoikeus ei pitäisi vaatimusta ilmeisen perusteettomana. Turun hovioikeus esittää, että OK 10 luvun 20 §:ään lisättäisiin uusi momentti, joka kuluisi seuraavasti:

”Hyväksyessään muutoin kanteen yksipuolisella tuomiolla, 17 a §:n perusteella toimivaltainen käräjäoikeus voi samalla hylätä kanteen tuomiolla siltä osin kuin kanne on selvästi perusteeton.”

Helsingin hovioikeus katsoo, että siirtämistä koskeva momentti tulisi 20 §:n sijaan sijoittaa 22 §:ään.

Espoon ja Itä-Uudenmaan käräjäoikeudet eivät puolla siirtämistä koskevaa ehdotusta. Käräjäoikeudet katsovat, että summaarisessa asiassa toimivaltaisen käräjäoikeuden toimivalta joko pitäisi säilyä riitaantumisen jälkeen tai vaihtoehtoisesti riitautunut asia tulisi siirtää automaattisesti muutoin toimivaltaisen käräjäoikeuden käsiteltäväksi. *Vantaan käräjäoikeus* yhtyy Espoon ja Itä-Uudenmaan käräjäoikeuksien esittämään. Käräjäoikeus pitää myös perusteluja siten puutteellisena, ettei niissä nimenomaisesti todeta milloin suostumusta tulisi pyytää ja miten tulee toimia, jos asianosainen jää tiedustelun jälkeen passiiviseksi. *Pirkanmaan käräjäoikeus* puoltaa toimivallan säilymistä summaarisessa riita-asiassa toimivaltaisessa tuomioistuimessa ja katsoo joka tapauksessa, että riitaantumisen ja siirtämisen ajankohdasta olisi säädettävä täsmällisemmin. *Pohjanmaan käräjäoikeus* katsoo, että riitaantuneet tai muutoin monimutkaistuneet summaariset automaattisesti tulisi siirtää muutoin toimivaltaiseen käräjäoikeuteen. Käräjäoikeus pitää vaarana sitä, että summaarisia riita-asioita käsittelevät käräjäoikeudet hukkuvat laajoihin, summaarisina vireille tulleisiin riita-asioihin. *Satakunnan käräjäoikeus* pitää siirtämistä koskevaa ehdotusta yleisesti oikeusjärjestelmän rakennetta sekoittavana ja lisätyötä aiheuttavana.

Varsinais-Suomen käräjäoikeus toteaa, että summaarisena riita-asiana käsiteltäviksi tarjotaan jatkuvasti tosiasiassa riitaisia asioita. Näiden asioiden tunnistaminen varhaisessa vaiheessa tulee aiheuttamaan lisätyötä etenkin lainkäyttöhenkilökunnalle. Menettelyn laajentaminen kattamaan myös rikkoutuneen olosuhteen palauttamista ja häätöä tulee kasvattamaan näiden asioiden määrää.

Oikeusministeriö myöntää, että summaarisen asian käsittelyyn sekä summaarisessa riita-asiassa toimivaltaisen tuomioistuimen toimivaltaan ja siirtämisvelvoitteeseen liittyvät rajanvedot ovat haasteellinen kokonaisuus. Jos siirtämisestä seuraa enemmän työtä ja

päänvaivaa kuin mitä keskittäminen ja sähköinen asiointivelvoite säästävät, muutosehdotuksen tavoitteita ei saavuteta. Tämän vuoksi voisi olla aiheellista vielä kerran pohtia riitautuneen summaarisen asian siirtämistä koskevaa pykäläehdotusta. Jos katsotaan tarkoituksenmukaiseksi, että summaarisessa asiassa toimivaltaisella käräjäoikeudella olisi toimivalta myös hylätä riidattomana vireille pannun kanteen silloin, kun kanne on selvästi perusteeton joko kokonaan tai osittain, olisi siirtämistä koskevaa säännöstä muutettava Turun hovioikeuden esittämään suuntaan. Säännöksessä voisi olla aiheellista huomioida myös jäljempänä 6. kohdassa selostettuja takaisinsaantiin liittyviä kysymyksiä. Jos säännöstä täsmennetään vastaamaan lausunnoissa esitettyihin huoliin, olisi parempi sijoittaa säännös omaan 20 a §:ään seuraavasti:

20 a §
Toimivallan siirtymisestä eräissä tapauksissa

Jos 17 a §:n perusteella toimivaltainen käräjäoikeus ei hyväksy kannetta yksipuolisella tai myöntämisen perusteella annetulla tuomiolla eikä käräjäoikeus ole muulla perusteella toimivaltainen tutkimaan asiaa, asia on siirrettävä käsiteltäväksi toimivaltaiseen käräjäoikeuteen siten kuin 22 §:ssä säädetään. Asiaa ei kuitenkaan tarvitse siirtää, jos käräjäoikeus jättää kanteen tutkimatta tai hylkää sen kokonaan tai osittain 5 luvun 6 §:n tai 13 §:n 1 momentin nojalla taikka jättää yksipuolisen tuomion takaisinsaantia koskevan hakemuksen tutkimatta 12 luvun 15 §:n 3 momentin nojalla.

Asianosaisten nimenomaisella suostumuksella 1 momentin mukaan siirrettävä asia voidaan jättää siirtämättä.

Säännöksestä seuraisi, että summaarisessa riita-asiassa toimivaltainen tuomiosituin voisi hyväksyä kanteen yksipuolisella tuomiolla sellaisenaan (normaalitilanne), hylätä kanteen osittain selvästi perusteettomana hyväksyessään sen muutoin yksipuolisella tuomiolla esimerkiksi tilanteessa (lainvastainen korkovaatimus), hylätä kanteen heti tai myöhemmin selvästi perusteettomana tai jättää kanteen tutkimatta. Summaarisessa asiassa toimivaltainen tuomiosituin voisi myös jättää antamansa yksipuolisen tuomion takaisinsaantia koskevan hakemuksen tutkimatta, jos hakemuksessa ei ole mainittu sellaista syytä tuomion muuttamiselle, jolla olisi voinut olla merkitystä asiaa ratkaistaessa, eli käytännössä silloin, kun yksipuolinen tuomio annettiin.

Säännös varmistaisi, ettei asioita siirrettäisi tarpeettomasti, vaan ainoastaan silloin, kun asia tulee käsiteltäväksi laajana riita-asiana.

Jos säännöstä muutetaan edellä esitetyllä tavalla, Helsingin hovioikeuden muutosehdotuksen arvioiminen ei ole tarpeen.

Oikeusministeriö ei puolla Itä-Uudenmaan ja Espoon käräjäoikeuksien ehdotusta siitä, että riitautuneet asiat joko aina tulisi siirtää tai niitä ei milloinkaan tulisi siirtää. Haettu tasapaino tuomioituimen toiminnan tehokkuuden ja kansalaisten tuomioistuimeen pääsyn välillä ei toteutuisi kummassakaan vaihtoehdossa.

Jos asianosainen ei vastaa tuomioistuimen tiedusteluun käsittelyn jatkamisesta summaarisessa riita-asiassa toimivaltaisessa tuomioistuimessa, suostumusta ei ole annettu. Asia on tällöin siirrettävä muutoin toimivaltaiseen tuomioistuimeen.

6. Takaisinsaanti

Vaasan hovioikeus katsoo, että takaisinsaantia yksipuoliseen tuomioon olisi haettava yksipuolisen tuomion antaneen käräjäoikeuden sijaan siltä käräjäoikeudelta, joka olisi ollut toimivaltainen käsittelemään asian, jos se olisi tullut vireille laajana riita-asiana. Jos takaisinsaantia haettaisiin käräjäoikeudelta, joka on antanut yksipuolisen tuomion, tulisi sanottu tuomiosituin siirtää takaisinsaantikanteen käsiteltäväksi edellä mainittuun muutoin toimivaltaiseen käräjäoikeuteen. *Pohjanmaan käräjäoikeus* on samaa mieltä.

Myös Espoon, Itä-Uudenmaan pitävät siirtämistä koskevaa säännöstä ongelmallisena. *Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia* ehdottaa, että takaisinsaantihakemuksen tekemistä koskevaan OK 12 luvun 15 §:n 1 momenttiin tulisi lisätä virke, joka sallisi takaisinsaantihakemuksen tekemisen myös hakijan kotipaikan tai vakituisen asuoinpaikan käräjäoikeuteen. *Tuomariliitto* katsoo, ettei ehdotettu OK 10 luvun 20 §:n uusi 2 momentti soveltuisi tilanteeseen, jossa vastaaja hakee takaisinsaantia. Momentissa tulisi erikseen mainita takaisinsaantihakemus siirtämisen perusteena.

Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 13 §:n mukaan kanne hyväksytään yksipuolisella tuomiolla, jos kanteeseen ei ole vastattu määräajassa tai vastauksessa vedotaan ainoastaan sellaiseen perusteeseen, jolla ei ole vaikutusta asian ratkaisemiseen. Oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 15 §:n mukaan asianosainen, jota vastaan on annettu yksipuolinen tuomio, voi hakea yksipuoliseen tuomioon takaisinsaantia 30 päivän kuluessa siitä, kun takaisinsaannin hakija hänen läsnä ollessaan toimitetussa ulosmittauksessa taikka muulla tavoin on todisteellisesti saanut tiedon yksipuolisesta tuomiosta. Takaisinsaantia haetaan siinä tuomioistuimessa, joka on antanut yksipuolisen tuomion. Jos hakija ei takaisinsaantia koskevassa hakemuksessa ilmoita sellaista syytä (yksipuolisen)tuomion muuttamiselle, jolla olisi voinut olla merkitystä asiaa ratkaistaessa, ja hakija ei korjaa puutetta tuomioistuimen oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 15 §:n 3 momentin mukaan asettamassa määräajassa, hakemus jätetään tutkimatta. Yksipuolinen tuomio jää pysyväksi. Vaikka yksipuoliseen tuomioon ei voi hakea muutosta valittamalla, päätökseen tutkimatta jättämisestä voidaan hakea muutosta hovioikeudelta valittamalla.

Takaisinsaantia koskevia säännöksiä ei esitetä muutettavaksi. Ehdotuksen mukaan yksipuoliseen tuomioon haettaisiin edelleen takaisinsaantia tuomion antaneelta käräjäoikeudelta siten kuin oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 15 §:n 1 momentissa säädetään. Takaisinsaantihakemus on muutoksenhakukeino. Jos takaisinsaantihakemus otetaan tutkittavaksi, muuttuu yksipuolisella tuomiolla ratkaistu asia riitaiseksi ja sen käsittely jatkuu siitä käsittelytilanteesta, missä yksipuolinen tuomio annettiin.

Jos takaisinsaantihakemus otetaan tutkittavaksi, eli sitä ei jätetä tutkimatta sillä perusteella, että hakemuksessa esitetyllä vedotaan ainoastaan sellaiseen syyhyn, jolla ei olisi ollut vaikutusta asian ratkaisemiseen yksipuolisella tuomiolla (OK 12:15,2), siirtyisi asian

käsittely ehdotuksen mukaan siihen käräjäoikeuteen, joka olisi laajassa riita-asiassa toimivaltainen, koska yksipuolisen tuomion antanut tuomioistuin ei voisi tällöin ratkaista asiaa yksipuolisella tuomiolla tai myöntämisen perusteella tuomiolla tahi muulla nyt ehdotetun oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 20 a §:ssä säädetyllä tavalla.

Takaisinsaantihakemuksella riitautettua vaatimusta ei enää käsiteltäisi summaarisissa asioissa toimivaltaisessa käräjäoikeudessa. Oikeusministeriön käsityksen mukaan hallituksen esityksen ehdotus ei siten johtaisi perustellun takaisinsaantihakemuksen käsittelemiseen ”vieraassa” forumissa, vaan asia siirtyisi riitautuneena muutoin toimivaltaiseen käräjäoikeuteen Vaasan hovioikeuden lausunnossa ehdotetulla tavalla. Asiaa ei kuitenkaan siirrettäisi, jos asianosaiset haluavat käsittelyn jatkuvan vireilletulotuomioistuimessa tai jos käräjäoikeus jättäisi haastehakemuksen tutkimatta edellä todetuin perustein siten, että yksipuolinen tuomio jäisi pysyväksi.

Muutoksenhaussa, silloin kun muutoksenhaku on mahdollinen, noudatettaisiin tavanomaista hovioikeuspiirijakoa. Pirkanmaan käräjäoikeuden tekemään päätökseen takaisinsaantihakemuksen tutkimatta jättämisestä haettaisiin näin ollen aina muutosta Turun hovioikeudelta, eikä se peruste, jonka nojalla Pirkanmaan käräjäoikeuden toimivalta on määräytynyt, ole merkityksellinen.

Oikeusministeriö pitää järjestelyä, jonka mukaan vastaaja voisi hakea takaisinsaantia joko yksipuolisen tuomion antaneelta käräjäoikeudelta tai oman kotipaikkansa käräjäoikeudelta epäselvänä. Jos takaisinsaantia haettaisiin suoraan hakijan kotipaikan käräjäoikeudelta, olisi tämän käräjäoikeuden pyydettävä tuomiota ja asiakirjoja yksipuolisen tuomion antaneelta käräjäoikeudelta. On vaikea nähdä, miten tämä järjestely olisi esityksen mukaista menettelyä selvempi ja yksinkertaisempi.

Oikeusministeriön näkemyksen mukaan esitetyt huomiot eivät anna aihetta muihin säännösmuutoksiin kuin mitä ehdotetaan tehtäväksi edellä vastineen 5. kohdassa.

7. Velvollisuus haastehakemuksen sähköiseen tekemiseen ja toimittamiseen

Turun hovioikeus katsoo, ettei haastehakemuksen sähköistä toimittamista koskeva velvoite sanamuotonsa perusteella koskisi edunvalvojaa. Edunvalvojan asemaa ei kuitenkaan käsitellä hallituksen esityksessä. Asian selventämiseksi hovioikeus esittää, että asiasta mainittaisiin lakivaliokunnan mietinnössä.

Oikeusministeriöllä ei ole huomauttamista Turun hovioikeuden ehdotukseen edunvalvojan aseman selventämisestä. Ehdotus uudeksi oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 a §:ksi on tyhjentävä, eikä tarkoitus ole, että soveltamisalaa laajennetaan tulkintateitse.

Lapin käräjäoikeus katsoo, että asiointijärjestelmää tulisi kehittää siten, ettei oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 a §:n 2 momentissa tarkoitettuja haastehakemuksia juuri olisi. *Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia* epäilee sähköisten järjestelmien helppokäyttöisyyttä ja katsoo, että ensin olisi selvitettävä syyt sille, miksi sähköisiä järjestelmiä ei riittävästi käytetä. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia pitää

oikeudellisesti epäselvänä sitä, ettei laissa tyhjentävästi määriteltäisi missä asioissa sähköinen asiointi olisi pakollista.

Oikeusministeriö toteaa, että haastehakemuksen tekeminen verkossa on yksinkertaista. Järjestelmää tullaan kuitenkin edelleen kehittämään muun muassa siten, että verkossa tehtyyn haastehakemukseen voidaan liittää liite. Sen myötä suurin osa haastehakemuksista olisi toimitettavissa sähköisesti. Laki ei tulisi voimaan ennen kuin toimivat tietojärjestelmät ovat käytössä. Oikeusministeriö ei pidä mahdollisena ottaa lakiin tyhjentävää luetteloa niistä asioista, joissa haastehakemus olisi toimitettava sähköisesti. Lähtökohta on, että sähköinen asiointi on pakollista muille kuin yksityishenkilöille. Aina sähköinen toimittaminen ei ole mahdollista, ja tällöin haastehakemus voidaan lähettää myös paperisena tai sähköpostin liitetiedostona.

Huomautukset eivät anna aihetta muutoksiin.

Auktorisoidut Lakimiehet ry pitää ehdotusta yhdenvertaisuusperiaatteen ja perusoikeuksien vastaisena. Myös *eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia* suhtautuu ehdotukseen varauksellisesi muun muassa siksi, ettei se riittävästi huomioi pienten yhdistysten asemaa kantajina.

Oikeusministeriö viittaa perustuslakivaliokunnan lausunnossa todettuun. Perustuslakivaliokunta on arvioinut ehdotettua velvoitetta tehdä summaarinen haastehakemus sähköisenä tavanomaisena ja hyväksyttävänä prosessuaalisena vaatimuksena, eikä pidä ehdotettua sääntelyä ongelmallisena perusoikeussäännösten kannalta.

8. Säästöt ja henkilöstövaikutukset

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia kummeksuu ehdotuksen perustelemista säästöillä, kun maksujen pieneminen johtaa henkilöstövähennyksilläkin negatiiviseen budjettivaikutukseen valtion summaarisista riita-asioiden ratkaisuista saatujen tulojen vähentyessä. Myös *Suomen tuomariliitto* on kiinnittänyt huomiota näkemyksensä mukaan ylimitoitettuihin säästöarvioihin.

Oikeusministeriö toteaa, että suoritteista perittävät maksut pienenisivät keskittämisestä riippumatta. Tulojen pieneminen ei seuraa keskittämisestä vaan suoritteista perittävän maksun alenemisesta. Tämä taas johtuu siirtymisestä sähköiseen vireillepanoon. Summaarisella haastehakemuksella vireille tulleesta riita-asiasta, joka on ratkaistu yksipuolisella tuomiolla tai myöntämisen perusteella tuomiolla, ja jota koskevat tiedot on toimitettu suoraan käräjäoikeuden tietojärjestelmään, peritään 65 euron suuruinen tuomioistuinmaksu. Jos haastehakemuksen tietoja ei ole toimitettu suoraan käräjäoikeuden tietojärjestelmään, on perittävän tuomioistuinmaksun määrä 86 euroa. Esityksessä ei ehdoteta tuomioistuinmaksulain muuttamista siten, että tietojärjestään toimitettujen haastehakemusten perusteella annetuista yksipuolisista tuomioista perittäisiin korkeampaa tuomioistuinmaksua. Tämä ei olisi käytännössä mahdollistakaan, koska maksuperustelain (150/1992) mukaan valtion suoritteet eivät pääsäännön mukaan saa tuottaa enemmän kuin ne valtiolle maksavat. Valtio ei myöskään voi jättää tehostamatta toimintaansa henkilöstömäärän ylläpitämiseksi.

Oikeusministeriö korostaa, että tuomioistuinmaksut viime kädessä jää oikeudenkäyntikulukorvauksena velallisten kannettavaksi. Ei ole mahdollista edes ajatella, että valtio keräisi budjettiinsa rahaa laskuttamalla käytännössä velallisilta – vaikkakin vain välillisesti - enemmän kuin mitä suoritteen tuottaminen valtiolle maksaa.

Tuomioistuinten menoja ei kateta tuomioistuinten suoritteista perityillä maksuilla. Tämän vuoksi vähentyvillä tuloilla ei ole merkitystä sopeutettaessa tuomioistuinten toimintaa vastaamaan toimintamenojen säästöjä. Oikeusministeriö alleviivaa, että nyt ei pyritä mahdollistamaan uusia toimintamenoleikkauksia. Kysymys on siitä, että toiminta on järjestettävä vastamaan aiemmin päätettyjä toimintamenoleikkauksia.

Kun arvioidaan esitetyn uudistuksen taloudellisia vaikutuksia, on arvio tehtävä saatavissa olevien tietojen perusteella ja käyttäen kohtuudella tiedossa olevia muuttujia. Vaikutuksia – taloudellisia ja muitakaan – ei voida aukottomasti arvioida ennalta. Näillä näkymin summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittäminen Itä-Uudellemaalle ei edellytä lisätiloja. Summaaristen riita-asioiden keskittäminen Kymenlaakson käräjäoikeuteen ei myöskään edellytä toimitilalisäyksiä Kouvolassa (ks. edellä 2. kohta).

Itä-Suomen hovioikeus korostaa, että siirtymäajan tulee olla riittävän pitkä, jotta voidaan varmistaa asiantuntevan henkilöstön riittävyys ja välttää asioiden ruuhkaantumisen niissä käräjäoikeuksissa, jonne käsittely keskitetään. Useat käräjäoikeudet ovat tuoneet esiin uudistuksen kielteisiä vaikutuksia henkilöstön asemaan ja katsoo, ettei näitä seikkoja ole asianmukaisesti huomioitu valmistelussa. *Oikeushallinnon Henkilökunta OHK ry* ei pidä esityksessä esitettyjen säästötavoitteiden saavuttamista realistisena ja pitää osin sen tavoittelemista tarpeettomana ottaen huomioon, että nykyinen käsittelyjärjestely käytännössä on budjettineutraali – se maksaa kustannuksina lähes saman kuin se maksuina tuottaa. OKH pitää ilmeisenä, että kehittämisperusteluista huolimatta kysymys on hankkeesta, jolla vain pyritään vähentämään kansliahenkilökunnan määrää. OKH pitää ehdotusta henkilöstön kannalta kohtuuttoman myös siksi, että lukuisia henkilöstön asemaan vaikuttavia hankkeita on valmisteilla päällekkäin. Henkilöstö joutuu sitoutumaan eri hankkeiden toimeenpanoon, tietämättä miten ja missä vaiheessa eri uudistukset käytännössä tulevat voimaan.

Oikeusministeriö toteaa, että uudistuksen suunnittelussa ja toimeenpanon valmistelussa huomioidaan tuomioistuinten esiin tuomia seikkoja. Kysymys on käytännön toteutuksesta. Sen valmisteluun ryhdytään heti lakiehdotuksen tultua hyväksytyksi.

Uudistuksella pyritään muun muassa tehostamaan käsittelyä siten, että pienempi henkilöstömäärä ratkaisisi enemmän summaarisia riita-asioita. Tuomioistuinten suurin kustannuserä on henkilöstön palkka. Jos säästöjä halutaan, henkilöstöä on vähennettävä. Sähköistäminen ja keskittäminen lisäväät tehokkuutta. Keskittäminen suurempiin yksikköihin mahdollistaa hajautettua käsittelyä paremmin käsittelijöiden määrän vähentämisen.

Hallituksen esityksessä todetaan, että suoraan käräjäoikeuden tietojärjestelmään toimitetun asian kirjaaminen vaatii vain kolmanneksen siitä työstä, jonka muulla tavalla saapuneen haastehakemuksen kirjaaminen vaatii. Tieto on saatu esitystä edeltävää mietintöä valmistelleen työryhmän työhön osallistuneilta käräjäsihteereiltä. Oikeusministeriö

katsoo, että käräjäsihteereillä on muita tahoja parempi käsitys muutoksen tuottamasta työnsäästöstä. Toisaalta kirjaaminen ei ole ainoa summaarisen riita-asian käsittelyn työvaihe. Tämän vuoksi esityksessä on arvioitu, että haastehakemuksen toimittaminen tietojärjestelmään vähentäisi asiakohtaista työtä noin puolet manuaalisesti kirjattuun asiaan verrattuna.

Virkojen siirtyminen, tehtävien järjestely ja muut henkilöstön asemaan vaikuttavat seikat tullaan käsittelemään käräjäoikeuksissa yhteistoimintalain mukaisesti.

9. Tuomioistuinharjoittelu

Turun hovioikeus huomauttaa, että summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittäminen on otettava huomioon käräjänotaarien koulutusta suunniteltaessa. Samaa toteaa *Tuomariliitto*. *Itä-Uudenmaan käräjäoikeus* viittaa Itä-Uudenmaan käräjäoikeudeksi yhdistyvien käräjäoikeuksien tekemään aloitteeseen niin sanotun kielinotaarinviran sijoittamisesta Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen.

Oikeusministeriö toteaa, että uudistus huomioidaan tuomarikoulutuksen suunnittelussa. Lisäksi tullaan perustamaan niin sanottuja kielinotaarin virkoja. Näin voidaan huolehtia ruotsinkielisen tuomioistuinharjoittelun jatkuvuudesta ja varmistua siitä, että kielitaitoisia tuomareita saadaan jatkossakin rekrytoitua. Tuomioistuinharjoittelusta annetun lain (674/2016) 3 §:ään on lisätty uusi 3 momentti, jonka perusteella kaksikielisissä käräjäoikeuksissa voi kielellisten oikeuksien turvaamiseksi olla käräjänotaarin virkoja, joihin edellytetään erityistä kielitaitoa. Näiden kielinotaarin virkojen lukumääristä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Kielinotaarien lukumäärä perustuisi käräjäoikeuksissa käsiteltävien ruotsinkielisten asioiden määrään ja tuomiopiirien väestön kielelliseen jakaumaan. Asiaa koskeva asetusmuutos on tarkoitus antaa siten, että se tulisi voimaan 1.1.2019 eli samanaikaisesti käräjäoikeusuudistusta koskevan lainsäädännön kanssa.

10. Voimaantulon ajankohta

Vaasan hovioikeus ei pidä ehdotettua voimaantuloajankohtaa realistisena ja esittää vaiheittaista voimaantuloa. Hovioikeus ehdottaa myös voimaantulon siirtämisen AIPA:n käyttöönoton yhteyteen. *Pohjanmaan käräjäoikeus* yhtyy hovioikeuden näkemykseen ja katsoo, että voimaantuloa olisi siirrettävä ainakin puolella vuodella. *Varsinais-Suomen käräjäoikeus* toivoo, ettei rajalliset tietojärjestelmämuutokset tarpeettomasti lykkäisi uudistuksen voimaantuloa. *Oikeusrekisterikeskus* katsoo, ettei käytännössä ole mahdollista toteuttaa käräjäverkostouudistuksen tietojärjestelmämuutoksia samanaikaisesti summaaristen asioiden ja sähköisen asioinnin edellyttämien uudistuksen kanssa. Tietojärjestelmämuutokset tulisi tämän vuoksi toteuttaa tehtäviksi peräkkäin. Samanaikainen käyttöönotto ei näin ollen ole mahdollista.

Oikeusministeriö toteaa, ettei uudistus tule voimaan ennen kuin sitä tukevat tietojärjestelmämuutokset on tehty. Oikeusrekisterikeskuksen arvion mukaan päivitykset olisivat tehtyinä 1.9.2019. Tämä olisi näillä näkymin myös lakiuudistuksen voimaantulon päivämäärä. AIPA:n valmistumista ja käyttöönottoa ei ole tarkoituksenmukaista jäädä odottamaan. Uudistuksen vaatimat muutokset Tuomas-järjestelmään ja siihen liitännäisiin oh-

jelmiin ovat toteutettavissa suhteellisen nopeasti ja osin tavanomaisen järjestelmäylläpidon ohessa. On myös otetta huomioon, että Tuomaksesta tullaan siirtymään AIPA:aan vaiheittain, minkä vuoksi järjestelmät tulevat siirtymäkauden ajan olemaan käytössä rinnakkain.

11. Muita huomioita

Helsingin hovioikeus esittää oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 17 a §:n kirjoitusasun tyylillistä tarkistamista siten, että pykälä kuuluisi seuraavasti:

Summaarinen riita-asia tutkitaan Ahvenanmaan, Itä-Uudenmaan, Helsingin, Kymenlaakson, Lapin, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeuksissa. Käräjäoikeuksien tuomiopiireistä näissä asioissa säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Oikeusministeriö ei vastusta ehdotettua tarkistusta, joskaan ei myöskään pidä sitä välttämättömänä.

Helsingin hovioikeus esittää tarkistuksia tehtäväksi oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:ään. Hovioikeuden suhtautuu puhelintiedoksiantoon epäillen ja katsoo ettei puhelintiedoksiantoa pidä laajentaa koskemaan muita summaarisia riita-asioita kuin velkomuksia. Hovioikeus katsoo lisäksi, että mahdollisuus olla toimittamatta puhelimitse tiedoksi annettu asiakirja vastaajalle tulisi poistaa ja että pykälän 3 momentti tulisi sen pituuden vuoksi jakaa kahteen osaan.

Oikeusministeriö ei yhdy hovioikeuden näkemykseen siitä, ettei oikeusturvasyistä puhelintiedoksiantoa tulisi laajentaa myös muihin summaarisiin riita-asioihin kuin velkomuksiin. Oikeusministeriö viittaa tältä osin hallituksen esityksen sivulla 22 todettuun. Puhelimitse tiedoksi annettu asiakirja voidaan jättää lähettämättä vastaanottajalle vain, jos se on erityisestä syystä ilmeisen tarpeetonta. Summaarisen riita-asian haastehakemus lähetetään käytännössä aina vastaanottajalle postitse tai sähköisenä viestinä. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, ettei 11 luvun 3 b §:ää sovelleta vain haastehakemuksiin, vaan myös muihin oikeudenkäynnin aikana tiedoksi annettaviin asiakirjoihin. Tämän vuoksi 3 momentin poikkeussäännöstä ei tule poistaa. Oikeusministeriö ei myöskään muutoin pidä esitettyjä tarkistusehdotuksia tarkoituksenmukaisina.

Pirkanmaan käräjäoikeus pitää ehdotusta oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 1 §:n muuttamisesta siten, että virka-ajan jälkeen sähköisesti järjestelmään toimitettu haastehakemus katsottaisiin saapuneeksi seuraavana arkipäivänä. Käräjäoikeus pitää ehdotusta vanhanaikaisena ja epätarkoituksenmukaisena.

Oikeusministeriö ei pidä suotavana sellaista lain tulkintaa, että haastehakemus, joka on toimitettu käräjäoikeuden virastosähköpostiin klo 16.20, ei olisi käräjäoikeuden käytettävissä kuin vasta seuraavana arkipäivänä, samalla kuin sähköisen järjestelmän kautta käräjäoikeuteen klo 23.56 saapunut haastehakemus olisi heti käräjäoikeuden käytettävissä. Säännöksen tarkistaminen on tarpeen oikeustilan selventämiseksi.

Suomen Haastemiehet JHL ry esittää tehtäväksi eräitä muutoksia tiedoksiantoa koskeviin säännöksiin. Yhdistys esittää poistettavaksi viittaukset telekopioon tiedoksiantoa koskevissa säännöksissä sekä tiedoksiannettavien asiakirjojen luovuttamista poliisiviranomaiselle sijaistiedoksiannossa.

> *Oikeusministeriö* toteaa, että eri sähköiset tiedonsiirtomenetelmät mainitaan tekniikkaneutraaliin ilmaisuun päättyvässä luettelossa. Muutos olisi näin ollen lähinnä stilistinen eikä sitä siksi ole tarpeen tehdä. Vastaavia luetteloja on lukuisissa muissa laeissa. Sijaistiedoksiantoa koskevia säännöksiä ei ole esitystä valmistelaessa käsitelty ja niihin tehtävät muutokset edellyttäisivät asianmukaista lainvalmistelua. Ehdotukset eivät edellytä muutoksia.

Valtionvarainministeriö on toimittanut lakivaliokunnalle hallituksen esitystä edeltäneestä työryhmämietinnöstä (Summaaristen riita-asioiden keskittäminen, OMML 12/2017) antamansa lausunnon.

> Valtiovarainministeriön lausunto koskee pääosin työryhmämietinnön sisältämää ehdotusta muuttaa sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (13/2003) 18 §:ää. Sanottua säännöstä ei enää hallituksen esityksessä ehdoteta muutettavaksi.